

PROGRAMA DE PREVENCIÓ DEL CONSUM DE SUBSTÀNCIES ADDICTIVES

Programa promogut per l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) per prevenir el consum de substàncies addictives, fonamentalment alcohol, tabac i cànnabis.

El Programa de Prevenció de Consum de Substàncies Addictives engloba el que fins ara eren 2 programes, el PASE.bcn i el Sobre Canyes i Petes, diferenciats en 2 itineraris. Un primer itinerari es centra en la prevenció del consum tabac i alcohol (ITINERARI 1) i va dirigit principalment a l'alumnat de 1r i 2n de la Educació Secundària Obligatòria (ESO), i un segon itinerari es centra en la prevenció del consum d'alcohol i cànnabis (ITINERARI 2) i va dirigit principalment a l'alumnat de 3r i 4t de la ESO. Els dos itineraris del programa es poden implementar a altres cursos en funció de les característiques i necessitats del centre o del grup d'alumnat amb qui es treballa. El professorat pot triar entre dos itineraris d'acord amb les característiques del grup, del centre i de les seves preferències.

A QUI VA ADREÇAT

Centres públics i concertats

ETAPA

Secundària obligatòria

DURADA

Dos itineraris amb 7 unitats didàctiques cadascun.

Itinerari 1: d'entre 5 i 9 hores

Itinerari 2: d'entre 6 i 9 hores

El programa el desenvolupa a l'aula el mateix professorat dels centres educatius amb el suport de material didàctic i l'assessorament continuat que ofereix part de l'equip del Servei de Salut Comunitària de l'ASPB.

CONTEXT

El consum de substàncies addictives és un fenomen relativament estès a la nostra societat. Si bé les drogues d'ús no institucionalitzat, com l'heroïna o la cocaïna, són les que causen més alarma social, altres substàncies acceptades institucionalment, com el tabac, l'alcohol i el cànnabis generen també greus problemes sanitaris i socials.

L'adolescència és una etapa de canvis, de noves experiències i on habitualment es produeix l'inici del consum de substàncies addictives. És precisament en aquesta etapa on coincideix la major presència de factors de risc. Per tant, l'adolescència és una etapa crítica per a l'inici del consum de substàncies addictives. Les activitats adreçades a la prevenció primària de l'ús d'aquestes substàncies s'han de desenvolupar abans que la persona hi entri en contacte. Les experiències internacionals avaluades suggereixen que els programes més efectius per a la prevenció de l'abús de substàncies a l'escola són els que reforcen la capacitat personal de resistir les pressions socials. Diferents programes que contemplen aquests aspectes i amb una durada d'entre vuit i dotze hores a l'any, han assolit reduccions significatives en l'inici de tabaquisme i resultats prometedors en relació a l'alcohol i altres substàncies.

Els programes amb els millors resultats inclouen l'aprenentatge actiu i mètodes participatius; destaquen aquells efectes adversos de les substàncies que l'alumnat ja coneixia; potencien les habilitats per a resistir les pressions socials, així com les capacitats per a rebutjar l'ofertament d'una cigarreta, d'una beguda alcohòlica i/o cànnabis; eliminen la percepció errònia que el consum és la pauta normal d'un comportament social; i susciten declaracions públiques de rebuig al consum per part de l'alumnat participant. Aquests aspectes s'han contemplat en el plantejament d'aquest programa.

En aquest sentit, les sessions estan organitzades responnent a les variables principals que es relacionen amb les conductes que volem afavorir. El model teòric ASE (attitude-social influence-self efficacy), inspirat en la teoria de l'aprenentatge social i altres teories del comportament, afirma que les conductes saludables depenen fonamentalment de tres elements clau:

- l'adopció d'actituds favorables a la salut;
- la recepció d'influències socials (modelatge de figures importants, pressió social i norma social) també favorables a la salut, i
- l'adquisició d'autoeficàcia —o sentiment de capacitat— ajustada a l'edat per a les accions que siguin positives i en la línia de les conductes que vulguem aconseguir.

OBJECTIUS

1. Evitar el consum de substàncies addictives
2. Endarrerir l'edat d'inici pel consum de tabac, alcohol i cànnabis
3. Reduir la freqüència de tabaquisme entre l'alumnat que pugui ser fumador/a
4. Reduir la freqüència de consum de begudes alcohòliques
5. Reduir la freqüència de consum de cànnabis
6. Reforçar les actituds favorables a no consumir substàncies addictives
7. Donar eines i potenciar habilitats per fer front a la pressió social

A QUI VA ADREÇAT

Centres d'educació secundària obligatòria públics i concertats des de primer fins a quart d'ESO.

DURADA

Itinerari 1: 7 unitats didàctiques d'una duració d'entre 5 i 9 hores aproximadament en funció de si es realitza la intervenció mínima o la recomanada i de l'activitat escollida per a cada unitat. La intervenció recomanada englobaria la realització de totes les unitats incloent l'activitat complementària. La intervenció mínima englobaria realitzar les unitat 2, 3, 4, 5 i 6.

Itinerari 2: 7 unitats didàctiques d'una duració d'entre 6 i 9 hores aproximadament en funció de si es realitza la intervenció mínima o la recomanada i de l'activitat escollida per a cada unitat. La intervenció recomanada englobaria la realització de totes les unitats incloent l'activitat complementària. La intervenció mínima englobaria realitzar les unitat 2, 3, 4, 5 i 6.

DESCRIPCIÓ

L'ASPB ha dissenyat el programa de Prevenció de Consum de Substàncies Addictives en base a dos programes previs: el PASE.bcn i el Sobre Canyes i Petes. Aquests programes estan basats en les recomanacions de l'Organització Mundial de la Salut i se n'ha avaluat la seva efectivitat. La societat científica Socidrogalcohol els concedeix la puntuació màxima entre els programes de prevenció de les addiccions a Espanya (<http://bit.ly/2FTuqIh> i <http://bit.ly/2ptduqK>). A més, l'agència europea EDDRA li dona una qualificació de dos sobre tres i de tres sobre tres, respectivament (<http://bit.ly/2HR0u5Y>). El 2018 els programes van obtenir el segell de qualitat (SQ) del Consell d'Innovació Pedagògica (CIP).

L'ASPB proporciona gratuïtament el material, la formació i l'assessorament continuat per part de l'equip del Servei de Salut Comunitària de l'ASPB. El material didàctic per al professorat i l'alumnat descriu amb detall com desenvolupar cadascuna de les unitats.

Al llarg de les sessions, es proposa treballar simultàniament els tres dominis de l'aprenentatge:

- Actituds favorables a la salut: prendre consciència de les conseqüències negatives del consum.
- Influències socials: la pressió social com ara invitacions reiterades a fumar des del seu grup d'amistats, des de la publicitat encoberta, del millor amic o amiga, i norma social: què pensen figures importants com ara la família, el professorat, les amistats, etc., del fet que no fumi.
- L'autoeficàcia o sentiment de capacitat per poder dur a terme accions positives i en la línia de les conductes que volem aconseguir, en aquest cas mantenir-se com a persona no consumidora.

Es considera que per a una majoria de centres de secundària l'espai òptim per a la realització d'aquestes activitats és l'àrea de tutoria. Les unitats es basen en activitats dinàmiques i vivencials a partir de les necessitats i els interessos del mateix alumnat.

El centre es compromet a omplir una petita enquesta d'avaluació final del programa.

Per saber-ne més: <http://www.aspb.cat>

FORMACIÓ ASSOCIADA

L'ASPB ofereix, a l'inici de cada curs, una formació de 4 hores per al professorat on s'explica el funcionament del programa. Es recomana l'assistència a la formació a tot el professorat que realitza el programa per primera vegada.

Des de l'ASPB es dóna suport continu al llarg del curs.

QUÈ SE N'ESPERA

S'espera que, en acabar, el programa hagi contribuït a:

- Promoure actituds favorables a no consumir substàncies addictives
- Augmentar l'autoeficàcia per a poder fer front a la pressió social
- Desenvolupar habilitats específiques per a ser capaç de refusar ofertes de consum
- Incorporar l'educació per a la salut dins el projecte educatiu de centre.

CONTACTE

ASPB: prevencio.escola@aspb.cat

Anabel Roselló
arosello.ceb@gencat.cat
Consorti d'Educació de Barcelona

